

Основне значення розвідки 1969 р. і цих невеликих розкопок полягає в тому, що виявлено своєрідну групу пам'яток пізньонеолітичного часу, для яких характерна тонкостінна і плоскодонна кераміка із гребінчастим орнаментом та комірцеподібними потовщеннями вінець, типологічно близька до посуду доби ранньої бронзи на даній території. Цей факт частково свідчить про участь неолітичних племен у складанні в Північній Україні середньодніпровської культури, походження якої тут досі ще недостатньо вивчене. Але неолітичні пам'ятки типу Максаків — особливе явище для цієї доби в Північній Україні, і відкриття їх викликало ряд питань: про територію поширення цих пам'яток, їх датування і генетичний зв'язок з попередніми культурами, взаємовідносини з культурою ямково-гребінчастої кераміки і взагалі про історичну долю розглянутих старожитностей. Для розв'язання цих питань необхідні нові польові дослідження.

Таким чином, частково досліджене багатощарове поселення в с. Максаки за своїм науковим значенням заслуговує на далішні розкопки.

В. И. НЕПРИНА

Максаковское многослойное поселение на Черниговщине

Резюме

В с. Максаки Менского района Черниговской области автором открыто и частично исследовано многослойное поселение, расположенное в южной части села, на правом возвышенном берегу Десны. В результате раскопок обнаружено, что наиболее древние наслоения относятся к позднему неолиту своеобразного для Северной Украины типа, характеризующегося плоскодонной тонкостенной керамикой с ворончикообразными венчиками.

Кроме позднеолитических остатков, здесь отмечены поселения эпохи бронзы — ранней (среднеднепровская культура) и средней (сосницький вариант тшинецької культури), а также ранних славян (послезарубинецьке время, так называемый киевський тип культури). Прослежена типологическая близость материалов позднего неолита и ранней бронзы.

К. І. КРАСИЛЬНИКОВ

Археологічні розвідки на р. Луганці

1969 р. експедиційний загін під керівництвом автора обстежував узбережжя р. Луганки від її початку до впадіння в Сіверський Донець. В результаті відкрито численні археологічні пам'ятки різних епох.

На особливу увагу заслуговує багатощарове поселення поблизу с. Собовки Слов'яносербського району Ворошиловградської області. На жаль, воно зруйноване під час земляних робіт, і тому стратиграфія не простежена. Поселення розташоване на північній околиці села (частково в межах садиби А. В. Мягких) за 150 м від берега річки, на уступі плато, що піднімається над рівнем води до 3 м.

Зібраний матеріал, за аналогіями, був розподілений типологічно. Найбільш давню групу становлять фрагменти кераміки, виготовлені з глини, що містить рослинні домішки. На одному з них є орнамент з відбитків поставленого навкис зубчастого штампа. Ця кераміка має аналогії серед відповідних виробів дніпро-донецької культури¹.

¹ Д. Я. Телегін. Дніпро-донецька культура. К., 1968, стор. 51, 54.

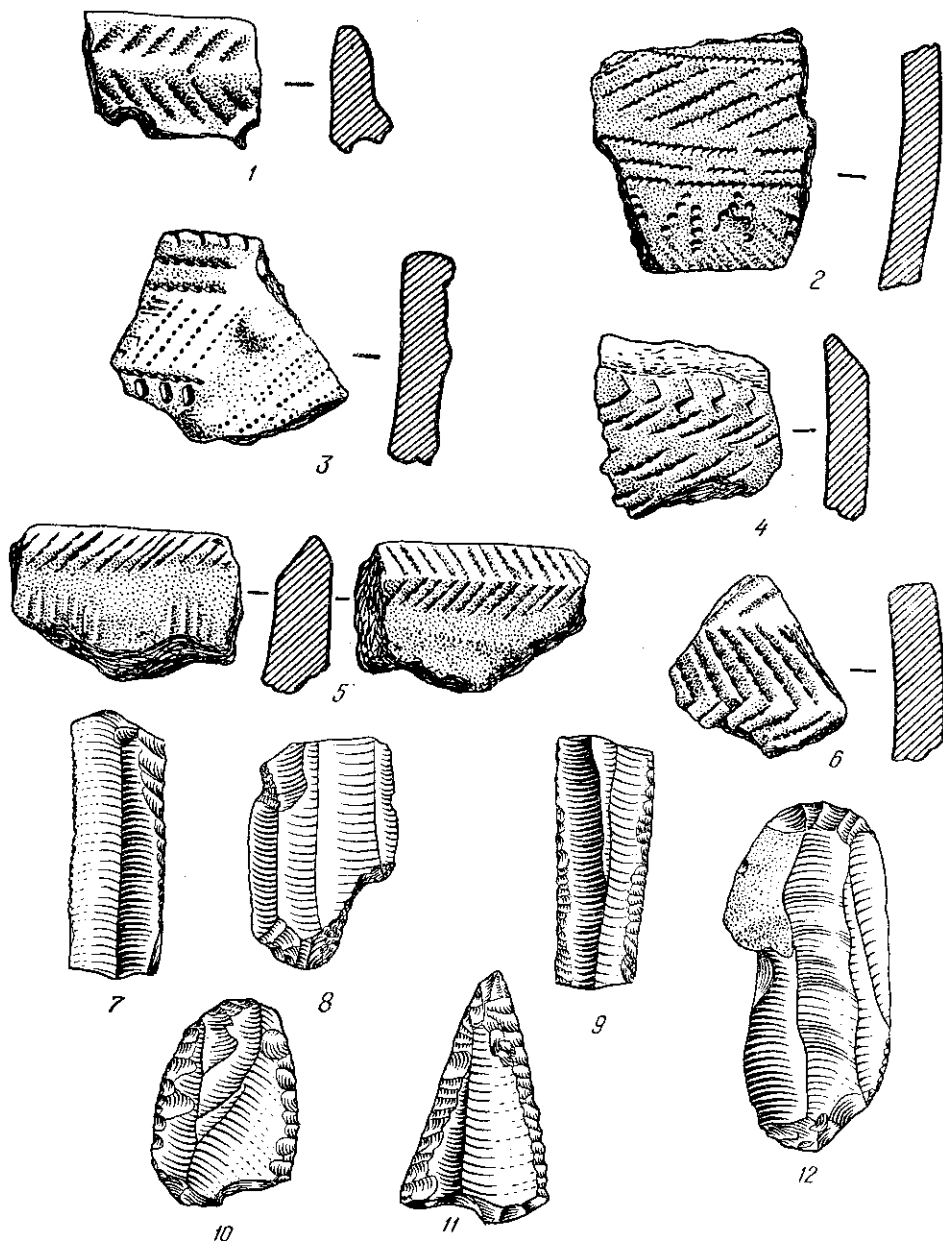

Рис. 1. Зразки енеолітичної кераміки та крем'яних виробів (1—12).

Більш численна група — це уламки посудин з домішкою черепашки в глині. Вінця прямі, високі, іноді з внутрішнього боку наявний характерний зріз (рис. 1, 5). На внутрішній поверхні помітні смуги від заглажування, тим часом як зовнішня більш рівна. Значна частина посуду орнаментована різноманітними відбитками гребінчастого штампа, здебільшого ним прикрашені вінця (рис. 1, 1), рідше тулуб (рис. 1, 2). Іноді гребінчастий орнамент поєднується з шнуровим або перлинним (рис. 1, 3). Ця група знахідок близька до кераміки пам'яток типу Середній Стіг II, з нею можна пов'язати знайдені тут крем'яні вироби. Серед них переважають скребки на масивних відщелах (рис. 1, 12) та на пластинах (рис. 1, 8). В колекції є ножі (рис. 1, 7, 9) і комбіновані знаряддя — скобелі й скребки (рис. 1, 10, 11) та ножі-скобелі (рис. 1, 11).

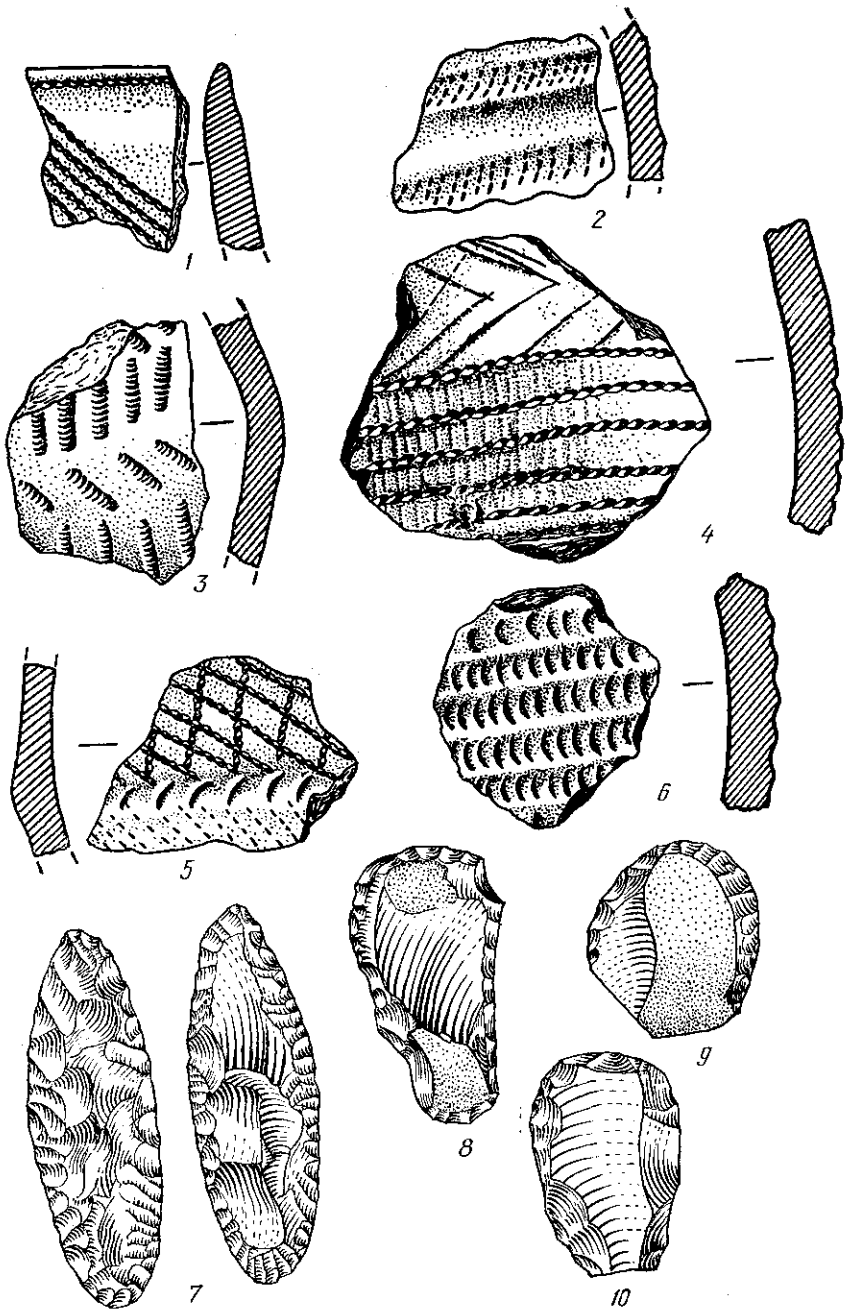

Рис. 2. Кераміка та крем'яні вироби раннього етапу ямної культури (1—10).

Третю, досить виразну групу становлять фрагменти кераміки, які трапляються на пам'ятках раннього етапу ямної культури, зокрема в середньому шарі Михайлівського поселення. Посуд виготовлений з глини, яка має домішки піску і черепашки. На внутрішній поверхні є сліди смуг від загладжування.

На більшості фрагментів наявний різноманітний орнамент, для якого характерна горизонтальна композиція. Відбитки шнура утворюють поздовжні ряди (рис. 2, 2, 6) або сітку (рис. 2, 4, 5). Такими самими

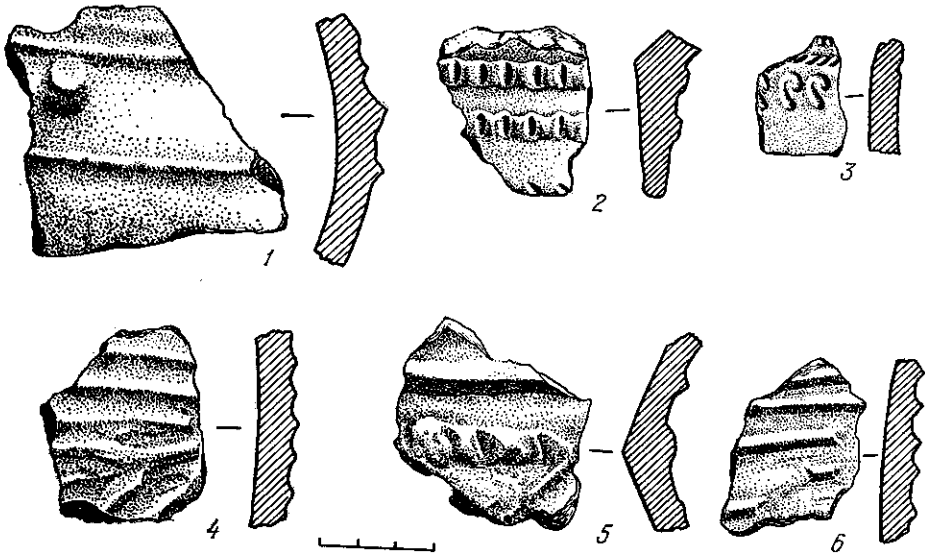

Рис. 3. Уламки посуду культури багатоваликової кераміки (1—6).

горизонтальними рядами розташовуються навскіс поставлені відбитки «гусенички» (рис. 2, 3) та різного типу врізних штампів, що досить часто поєднуються з гребінчастим.

З цією групою кераміки слід пов'язувати окремі скребки на відшепах (рис. 2, 8, 9, 10) та двобічно оброблене вістря (рис. 2, 7).

До четвертої, хронологічно пізнішої групи належать уламки посуду, характерні для культури багатоваликової кераміки. Тут є фрагменти, прикрашені відтягнутими наліпними валиками (рис. 3, 1—6), іноді з пальцевими защипами (рис. 3, 5). На деяких рельєфний візерунок поєднується з шнуровим (рис. 3, 3).

Відкриття розглянутої пам'ятки становить науковий інтерес, оскільки досі поселення мідного віку (типу Середнього Стогу II та відомі для раннього етапу давньоямної культури) трапляються досить рідко.

К. И. КРАСИЛЬНИКОВ

Археологические разведки на р. Луганке

Резюме

1969 г. разведкой вдоль берегов р. Луганки открыто большое количество разновременных археологических памятников. Среди них наиболее интересным оказалось многослойное поселение у с. Собошки Славяносербского района Ворошиловградской области. Поселение разрушено во время строительных работ. Собранный здесь материал типологически разделен на несколько групп. Наиболее древнюю составляет неолитическая керамика. Ко второй группе относятся находки, характерные для памятников медного века и в первую очередь для материалов типа Средний Стог II. Третья включает керамику и кремнь, которые встречаются на поселениях раннего этапа ямной культуры. Четвертая представлена материалами культуры многоваликовой керамики.